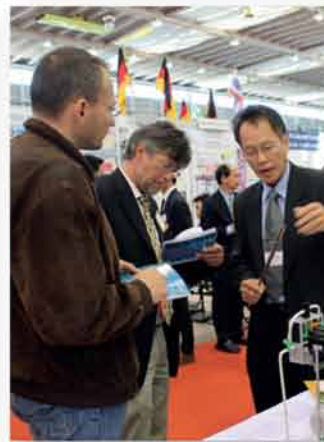

We Serve Research

ลองแล ... งานวิจัยใน ม.อ. 7

หนังสือรวบรวมผลงานวิจัย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปี 2558
สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ลองแล...งานวิจัยใน ม.อ. 7

หนังสือรวบรวมผลงานวิจัย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปี 2558

สำนักวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สองแผล...งานวิจัยใน ม.อ. 7

ISBN 978-616-271-261-6

ผู้จัดพิมพ์	สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110 โทรศัพท์ 0 7428 6959 โทรสาร 0 7421 2839 Website: http://rdo.psu.ac.th/rdo/TH/ E-mail: rdo@group.psu.ac.th
บรรณาธิการ	นิรันดร์ สุมาลี
บรรณาธิการรอง	สุภาวดี นาคะโร
ภาพปก	จิระพงษ์ วงศ์วิวัฒน์
รูปเล่ม	สกวเดือน อัยเอ็ง
พิมพ์ที่	โอ. เอส. ฟรินด์ติ้งเฮาส์ กรุงเทพฯ
ปีที่พิมพ์	สิงหาคม 2558

กาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมืองจังหวัดสตูล... คุณค่าที่ต้องอนุรักษ์ไว้ในชุมชน

ดร.ระวี เจียรวิภา¹ และ ชนินทร์ ศิริขันตยกุล²

¹ภาควิชาพืชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²กลุ่มวิชาการ สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 กรมวิชาการเกษตร จ.สงขลา

E-mail : rawee.c@psu.ac.th

การอนุรักษ์เพื่อใช้ประโยชน์จากกาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมือง

กาแฟจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกร รวมถึงผู้ประกอบการแปรรูปกาแฟ และผู้จำหน่ายเครื่องดื่มกาแฟ จากความนิยมการดื่มกาแฟของคนไทยที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบผลิตภัณฑ์กาแฟผงกึ่งสำเร็จรูป (instant coffee) กาแฟคั่ว/บด (roasted/blended coffee) กาแฟสำเร็จรูปบรรจุกระป๋อง (canned instant coffee) การจำหน่ายในร้านกาแฟพรีเมียม (coffee premium) หรือแม้แต่โอเลี้ยงและกาแฟโบราณที่ยังคงนิยมบริโภคของคนไทยทั่วไป

สำหรับการปลูกกาแฟในประเทศไทยนั้นมีทั้ง 2 สายพันธุ์ คือ สายพันธุ์อาราบิก้า ซึ่งเจริญเติบโตได้ดีในเขตพื้นที่ทางภาคเหนือของประเทศ ส่วนกาแฟโรบัสต้าสามารถเจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้ดีในเขตพื้นที่ทางภาคใต้เนื่องจากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ความนิยมปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันทางภาคใต้ของประเทศไทย ได้ทำให้การปลูกกาแฟโรบัสต้าบริเวณจังหวัดต่างๆ ทางภาคใต้ลดลงอย่างรวดเร็ว แต่ยังคงพบเห็นสวนกาแฟโรบัสต้าได้ในบางจังหวัด เช่น ชุมพร นครศรีธรรมราช กระบี่ และระนอง เป็นต้น เช่นเดียวกับในจังหวัดสตูลบริเวณตำบลวังประจัน ตำบลควนโดน (เขตอำเภอควนโดน) ตำบลทุ่งน้อย (เขตอำเภอควนกาหลง) และตำบลคลองซุด (เขตอำเภอเมือง) ที่ยังคงมีการอนุรักษ์พันธุ์ต้นกาแฟโรบัสต้าไว้บริเวณสวนไม้ผลหลังบ้าน บ้างก็นำไปปลูกเพื่อเป็นการป้องกันการกัดเซาะและการพังทลายของหน้าดินบริเวณริมแม่น้ำลำคลอง ซึ่งเกษตรกรต่างให้การยืนยันว่าสวนใหญ่มีอายุต้นไม่น้อยกว่า 50-80 ปี เนื่องจาก เป็นต้นพันธุ์กาแฟซุดเดียวกับที่นำเข้ามาจากประเทศมาเลเซียสมัยรุ่นพ่อแม่และ

ยังคงสามารถให้ผลผลิตได้ทุกปีโดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกร อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล ที่ได้แปรรูปและชงกาแฟตามต้นตำรับของชาวมาเลเซียมาตั้งแต่ในอดีต หรือเรียกตามภาษามลายูว่า “กูบี่” หรือ “โกบี่” จนสามารถสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นชื่อว่า “กาแฟโบราณควนโดน” รวมถึงกลุ่มเกษตรกรอื่นๆ ซึ่งได้นำสินค้าไปวางจำหน่ายในสหกรณ์ร้านค้า ร้านสะดวกซื้อในตลาด และห้างสรรพสินค้าในอำเภอเมือง จนได้รับความนิยมจากผู้บริโภคที่ต้องการซื้อเป็นของฝากจำนวนมากและเริ่มไม่เพียงพอต่อความต้องการ (รูปที่ 1)

การปลูกและดูแลรักษาต้นกาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมือง

จากการที่เกษตรกรบริเวณจังหวัดสตูลให้ความสนใจขยายพื้นที่ปลูกกาแฟโรบัสต้ามากขึ้นเพื่อลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคายางพาราในอนาคต และเป็นการเสริมรายได้อีกช่องทางหนึ่งทำให้เกษตรกรบางรายสนใจนำต้นกาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมืองมาขยายพันธุ์เพื่อปลูกทดแทนมากขึ้นเพื่อให้เพียงพอต่อการแปรรูปเป็นวัตถุดิบและการสร้างผลิตภัณฑ์กาแฟโบราณของชุมชนในวันข้างหน้า อย่างไรก็ตาม ผลผลิตจากต้นกาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมืองส่วนใหญ่ยังคงมีปริมาณน้อย เนื่องจากเกษตรกรยังขาดเทคโนโลยีในการจัดการ โดยเฉพาะการฟื้นฟูบำรุงต้นกาแฟที่มีอายุมากให้มีผลผลิตสูงขึ้น

รูปที่ 1 การปลูกต้นกาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมืองบริเวณริมแม่น้ำลำคลองเพื่อใช้ระบบรากป้องกันการกัดเซาะตลิ่ง (ก) ผลผลิตกาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมืองที่สามารถนำไปแปรรูป (ข) และการรวมกลุ่มของเกษตรกรในชุมชนเพื่อผลิตกาแฟโบราณ (ค) ตัวอย่างบริเวณอำเภอควนโดน จังหวัดสตูล

ผลการศึกษาถึงความเป็นไปได้ที่จะนำต้นกาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมืองมาปลูก ทั้งในลักษณะสวนกาแฟเชิงเดี่ยวและการปลูกร่วมในสวนยางพารา รวมทั้งแนวทาง พื้นฟูสภาพต้นกาแฟให้มีความสมบูรณ์ภายใต้สภาพแวดล้อมสวนไม้ผลผสมผสานที่มีการปลูกร่วมกับลองกอง ขนุน ทูเรียน กล้วย มังคุด มะพร้าว ฯลฯ พบว่า ต้นกาแฟ โรบัสต้าพันธุ์พื้นเมือง แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวได้ดีในระบบนิเวศสวนไม้ผลผสมผสาน แต่ต้นกาแฟที่ได้รับสภาพร่มเงาที่บดบังตลอดทั้งวัน มักมีผลผลิตน้อยกว่าต้นกาแฟที่ได้รับ แสงในช่วงเช้าหรือบ่าย ทั้งนี้การตัดแต่งกิ่งแห้งและกิ่งแขนงภายในทรงพุ่มและใส่ปุ๋ย บำรุงต้นกาแฟอย่างเพียงพอจะช่วยให้มีปริมาณผลผลิตสูงขึ้นได้ เช่น การใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 0.5 กก./ต้น/ปี และปุ๋ยอินทรีย์บำรุงต้นอัตรา 1-2 กก./ต้น/ปี และ สูตร 13-13-21 บำรุงช่วงให้ผลผลิต ขณะที่การปลูกกาแฟในสวนยางพาราแม้เจริญ เติบโตได้ดีเช่นกัน แต่มีการเจริญเติบโตช้ากว่าสภาพโล่งแจ้ง ทั้งนี้ช่วงอายุยางพารา และสภาพสวนยางพารา รวมถึงการให้ปุ๋ยอย่างเหมาะสมทั้งต้นกาแฟและยางพารา จึงควรเป็นสิ่งที่เกษตรกรต้องนำมาพิจารณาก่อนตัดสินใจปลูกกาแฟในสวนยางพารา ด้วย (รูปที่ 2)

รูปที่ 2 ลักษณะต้นกาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกในสวนไม้ผลผสมผสานที่ยังไม่ได้รับการฟื้นฟู โดยเจริญได้ดีทั้งในสภาพกลางแจ้ง (ก) และใต้ร่มเงาพืชร่วมอื่นๆ (ข) รวมทั้ง ลักษณะต้นกาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกเชิงเดี่ยว (ค) และปลูกร่วมยางพารา (ง) บริเวณอำเภอกวนโดน จังหวัดสตูล

ดังนั้น การอนุรักษ์และฟื้นฟูต้นกาแฟโรบัสต้าพันธุ์พื้นเมืองจึงเป็นสิ่งที่เกษตรกรในชุมชนควรให้ความสำคัญ เพราะนอกจากเป็นการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์แล้วยังอาจพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ (Uniqueness and branding) หรืออาจนำไปสู่การรับรองเป็นพืชประจำท้องถิ่นหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ของจังหวัดสตูลในอนาคตได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ยังจำเป็นต้องใช้เวลาสำหรับการศึกษาเพิ่มเติม ทั้งด้านลักษณะประจำพันธุ์ การขยายพันธุ์ การจัดการสวน การแปรรูป และการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าสูงขึ้น เพื่อเป็นการสนับสนุนการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชปลูกได้อย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชนต่อไป